

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра лісового та садово-паркового господарства

НАУМІЧ ІГОР МИКОЛАЙОВИЧ

**АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
У ШАЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ**

Спеціальність: 205 «Лісове господарство»
Освітньо-професійна програма «Лісове господарство»
Робота на здобуття освітнього рівня «Магістр»

Науковий керівник:
**АНДРЕЄВА ВАЛЕНТИНА
ВІКТОРІВНА,**
кандидат сільськогосподарських наук,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № ____

Засідання кафедри лісового та
садово-паркового господарства
від _____ 2023 р.

Завідувач кафедри
доц. В. Андреева _____

Луцьк 2023

Науміч І. М. Аналіз діяльності мисливського господарства у Шацькому національному природному парку. Луцьк, 2023. 58 с.

Анотація

Серед різних наук мисливствознавство займає провідне місце як фундаментальна та прикладна наука, яка включає в себе біологічні основи мисливського господарства, облік і оцінку мисливсько-промислових ресурсів, мисливське упорядкування, техніку мисливського господарства, економіку та організацію мисливського господарства, біотехнію, продукції та охорону і раціональне використання мисливсько-промислових ресурсів.

Нами було досліджено та проаналізовано ведення мисливського господарства у Шацькому національному природному парку за 2016–2021 рр., зокрема було досліджено динаміку чисельності мисливських тварин, біотехнічні заходи, які проводяться на підприємстві та забезпечення охорони мисливських угідь.

У першому розділі наводяться загальні поняття щодо обліку та оцінки мисливських ресурсів, методів вивчення запасів кормів та кормової ємності лісових угідь, методи обліку чисельності мисливських тварин.

Другий розділ містить характеристику об'єкта дослідження, а також основні положення методики досліджень та природно-кліматичні умови регіону досліджень.

Третій розділ містить оцінку ведення мисливського господарства у ШНПП та проведення біотехнічних заходів.

Робота виконана на 58 сторінках друкованого тексту, містить 19 таблиць, проілюстрована 14 рисунками. Загальні висновки з проведених досліджень наведені в кінці роботи, перед списком використаної літератури (35 джерел).

Ключові слова: Шацький національний природний парк, мисливське господарство, біотехнічні заходи.

Naumich, I. M. Analysis of activity of the hunting industry in the Shatsk National Nature Park. Lutsk, 2023. 58 p.

Summary

Among various sciences, hunting science occupies a leading place as a fundamental and applied science, which includes the biological foundations of hunting, accounting and assessment of hunting and industrial resources, hunting management, hunting techniques, economics and organization of hunting, biotechnology, production and protection, and rational use of hunting and industrial resources.

We investigated and analyzed hunting management in the Shatskyi National Nature Park for 2016-2021, in particular, we investigated the dynamics of the number of hunting animals, biotechnical measures carried out at the enterprise and ensuring the protection of hunting grounds.

The first section presents the general concepts regarding accounting and assessment of hunting resources, methods of studying forage stocks and fodder capacity of forest lands, methods of accounting for the number of hunting animals.

The second section contains the characteristics of the research object, the natural conditions of its location, as well as the main provisions of the research methodology and climatic conditions of the region of research.

The third section contains an assessment of the management of the hunting industry in the ShNPP and the implementation of biotechnical measures.

The fourth section includes Hunting expenses. At the fifth section we present safety and security requirements for forestry and exploratory work.

The diploma thesis is performed on 58 pages of printed text, contains 19 working tables, illustrated by 14 drawings. General conclusions from the conducted research are given at the end of the work, before the references (35 literary sources).

Keywords: Shatsk National Natural Park, hunting economy, biotechnical measures.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. Огляд літературних джерел	7
1.1. Облік та оцінка мисливських ресурсів	6
1.2. Методи вивчення запасів кормів та кормової ємності лісових угідь	18
Розділ 2. Матеріали та методи дослідження	23
2.1. Мисливська база ШНПП	23
2.2. Програма і методика проведення дослідження	27
Розділ 3. Результати дослідження та їх обговорення	28
3.1. Ведення мисливського господарства у ШНПП	28
3.2. Проведення біотехнічних заходів	40
Розділ 4. Витрати на ведення мисливсько-господарської діяльності	47
Розділ 5. Охорона праці	51
Висновки	53
Список використаних джерел	55
Додатки	59

ВСТУП

Мисливське господарство – це спеціалізована галузь господарства, яка забезпечує охорону, відтворення, раціональне використання ресурсів державного мисливського фонду.

Серед різних біологічних наук мисливствознавство займає провідне місце як фундаментальна та прикладна наука, яка включає в себе біологічні основи мисливського господарства, облік і оцінку мисливсько-промислових ресурсів, мисливське упорядкування, техніку мисливського господарства, економіку та організацію мисливського господарства, біотехнію, мисливське собаківництво, товарознавство мисливсько-промислової продукції та охорону і раціональне використання мисливсько-промислових ресурсів [27].

Мисливство є однією з форм природокористування. В процесі саме цього виду трудової діяльності зроблені перші кроки до узгодження інтересів людини і природи (заборона промислу окремих видів, заборона добування бідуючих тварин тощо). Справжнє, правильно організоване мисливство є не тільки засобом добути цінні продукти, а й обов'язковою умовою збереження і примноження тваринного світу. В цілому мисливство – це знання, майстерність, система писаних і неписаних правил, обмежень, заборон, спрямованих передусім на те, щоб не переводилась в угіддях дичина [23].

У сучасних еколого-економічних умовах мисливство може бути заняттям вигідним і престижним. Про це свідчить досвід багатьох держав, зокрема Угорщини, Чехії та Словаччини, Польщі, Німеччини, Австрії. Мисливські угіддя України потенційно багатші за середньоевропейські, але рівень ведення та ефективність мисливського господарства в Україні істотно поступаються середньоевропейським [10]. Одна з причин, що призвели до такої ситуації, полягає у нестачі фахівців вищої кваліфікації, яких в Україні ніколи не готували. Професійна освіта, здобута за межами України, орієнтувала мисливствознавців на форми і напрями ведення мисливського господарства, що не відповідали природним і господарським особливостям

території, національному досвіду і традиціям мисливства. Тобто обрана тема дослідження є актуальною.

Мета роботи – оцінити ефективність ведення мисливського господарства у Шацькому національному природному парку.

Завдання

1. Оцінити динаміку поголів'я мисливських тварин ШНПП, зокрема зайця-русака, косулі та кабана;
2. Вивчити ефективність біотехнічних заходів, що проводяться у ШНПП за останні п'ять років;
3. Дослідити можливості експлуатації за забезпечення охорони мисливських угідь у ШНПП.

Об'єкт дослідження: ефективність ведення мисливського господарства у ШНПП.

Предметом дослідження було поголів'я мисливських тварин, біотехнічні заходи та забезпечення охорони мисливських угідь Шацького НПП.

Новизна роботи полягає в отриманні результатів оцінки ефективності ведення мисливського господарства у Шацькому НПП.

Практичне значення полягає в можливості використання і поширення результатів дослідження в діяльності підприємств, які цікавляться досвідом ведення мисливського господарства.

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1.1. Облік та оцінка мисливських ресурсів

Облік поголів'я та оцінка місце проживання мисливських звірів та птахів є важливим фактором у справі планування мисливських заходів. Мета обліку – встановлення житла диких звірів і птахів, їх територіального розміщення, чисельності в різних угіддях для подальших мисливських заходів та планування мисливства. Без кількісних даних неможлива біотехнічна діяльність, охорона і більше раціональне використання мисливсько-промислових ресурсів.

Загальні методичні основи обліку мисливських тварин В. А. Кузякин (1979) виділяє: біологічні, математичні, географічні та організаційні сторони обліку, які слід враховувати при виборі та розгляді їх методів, організації робіт та обробці матеріалу.

Біологічні основи обліку. Тварини, як правило, ведуть рухливий і прихований спосіб життя, що ускладнює їхнє спостереження і навіть виявлення. Тому їх облік будується не тільки на виявленні самих тварин, але також слідів їх перебування. Тварини залишають свої сліди, якими можна провести облік; подають голос, виявляючи себе; залишають сліди своєї життєдіяльності (поїди, часом, екскременти тощо); можна провести облік по норах, хатках, гнізд і лежання і, нарешті, по запахах, що залишаються і можна виявити за допомогою собаки. Використання біологічних особливостей тварин, визначення способів та оптимального часу їх виявлення з метою обліку, становлять біологічні основи проведення обліку мисливських тварин. На візуальному виявленні тварин побудовано багато методів обліку, головним чином птахів та великих звірів. Складніше виявити візуально дрібніших звірів, що ведуть, як правило, нічний спосіб життя. Для обліку таких тварин використовують найчастіше їх сліди. Найкраще сліди видно на снігу або іншому м'якому субстраті (пісок, бруд). До слідів життєдіяльності відноситься і послід тварин, на підрахунок куп якого побудований облік копитних, зайців, борової дичини. Виявити тварин можна і по інших слідах: погризам, слідам

риття, подряпинам на деревах, наявності клаптиків вовни, волосся, пір'я і т. д. Розділити всі способи виявлення тварин, що використовуються при обліку, складно, так як при тому самому методі обліку можливе застосування декількох способів. Тим не менш, з деякою часткою умовності, прийнята така їх систематизація: візуальне виявлення самих тварин; візуальне виявлення слідів їхньої діяльності; виявлення на слух; виявлення за допомогою собак; виявлення за допомогою самоловів. До біологічних основ обліку мисливських тварин належить і оптимальний час проведення. Найкращим часом вважається таке, коли тварини виявляються найповніше. У виборі оптимального часу обліку беруться до уваги сама організація та деякі сторони екстраполяції облікових даних. Тварини не завжди виявляються повністю з найрізноманітніших причин (маскуються, приховуються, не подають голос, не відгукуються на манок, не виходять з укриттів і таким чином не залишають свіжих слідів тощо). Тим самим було створюється проблема зменшення перепусток тварин: вибору найкращого сезону щодо обліку, часу доби, погодних умов, виду порохів тощо. Проте перепустки все одно неминучі. У такому разі прагнуть стабілізації можливості пропуску, що веде до уточнення результатів обліку з використанням постійних коефіцієнтів пропуску. В обліку тварин слідами на снігу чи іншому субстраті існує проблема ідентифікації слідів (їх видова приналежність, свіжість, якій кількості особин вони належать). Ця проблема також відноситься до біологічних основ обліку. При підрахунку тварин по поселенням, сховищам, лежанням постає питання кількості самих особин, тобто. виникає проблема переходу від числа хаток, нір, поселень, лежак до звірів. Адже навіть на місці денки звірам властиво міняти лежання, не виходячи за межі групи. У цих випадках завжди необхідно порахувати кількість вихідних слідів звірів, які остаточно залишили місце свого денного або нічного відпочинку. Математичні засади обліку. При будь-якому методі обліку мисливських тварин та обробці отриманих даних використовуються прийоми елементарної математики: додавання, віднімання, поділ, множення. Довжина маршруту, ширина та довжина облікової стрічки,

розміри пробної площі, вся територія для якої визначається чисельність або щільність населення – є розмірними показниками, характер яких є однією з ознак поділу та систематизації методів обліку. Методи обліку поділяються на відносні та абсолютні. В результаті відносних обліків виходять показники великої кількості тварин, придатні для порівняння з різних місць обліку, років, сезонів, часу доби і т.п. Прикладами таких показників можуть бути: кількість тварин, зустрінutih протягом дня маршрутів по угіддям; число слідів на одиницю довжини маршруту; середній обсяг видобутку одного мисливця за одиницю часу; середній час, витрачений собакою для виявлення птиці чи звіра, тощо. Методами відносного обліку не можна одержати чи розрахувати загальну кількість тварин на певній території. Термін «абсолютний облік» не вказує на абсолютну його точність, а застосовується лише як антонім «відносного обліку». Якщо територія охоплена суцільним обліком, то він називається суцільним або поголовним. Якщо ж облік проводиться на обмеженій площі (обліковій пробі), а потім дані поширюються (екстраполуються) на значно більші території, такий облік називається вибірковим або пробним. Пробна площа може бути компактною, і якщо вона прямокутна, то сторони цього прямокутника можна порівняти один з одним. Обліки у разі називаються обліками на пробних майданчиках. Якщо пробна площа витягнута вздовж маршруту (ширина менша за довжину), то такі пробні площі називаються стрічковими. На майданчиках облік доцільніше проводити в періоди, коли тварини найменш рухливі, більш консервативно приурочені до певних ділянок проживання і коли виявляти їх будь-якими способами легше і надійніше (виводковий сезон, коли виводки ще не розпалися; період реву і т.д.). У стрічкових обліках важливіше набрати якомога більше зустрічей, і що дисперсніше (поодинці або мінімальними групами), чим рівномірніше розміщені тварини, тим менший вплив випадковості, тим облік буде достовірнішим. Тому для стрічкового обліку краще вибирати час після розпаду виводків, коли особи розміщуються дисперсно. Зустрічі з тваринами або їх слідами – явища певною мірою випадкові та дискретні. Вони

виражаються в цілих числах тварин, які трапились, або слідів, і не один результат зустрічей не може бути записаний дробовим числом. Отже, до даних обліків можуть застосовуватись правила математичної статистики. При використанні слід пам'ятати, що статистичні методи не уточнюють облікових даних. Вони призначені визначення статистичної (закономірної, систематичної) похибки обліків, задля встановлення меж точності результатів обліку, розрахунку гранично можливої статистичної помилки обліку. Методи варіаційної статистики необхідні як визначення закономірних похибок конкретних обліків, але й розробки нормативів облікових робіт, визначення їх обсягу отримання матеріалів заданої достовірності.

Географічні засади обліку. Кожен метод обліку мисливських тварин може застосовуватися, виходячи з певних природних умов. Географічні умови можуть зробити застосування одного методу менш доцільним у порівнянні з іншим (стійкість та характер снігового покриву, особливості рельєфу тощо). Територіальне обмеження можливості та доцільності методів обліку, проблема районування території за найбільш прийнятними методами обліку становлять лише одну невелику частину географічних основ обліку мисливських тварин. Головний зміст цього аспекту полягає в проблемі територіальної екстраполяції облікових даних. На пробних майданчиках чи стрічках отримують показник щільності населення тієї чи іншої виду, що враховується; в результаті відносних обліків утворюється будь-який відносний показник великої кількості тварин. Ці показники відносяться лише до площі проб (майданчика, стрічки) або до місця, де проведено відносний облік. Екстраполяція (поширення отриманих показників) проводиться на значно більшу територію, яку можна називати ареною екстраполяції. Екстраполяція будується на принципі подібності. Подібність проби (вибірки) та арени екстраполяції (генеральної сукупності) виявляється у щільності населення виду (або отриманих відносних показниках). Така подібність може бути досягнута у трьох випадках: коли тварини розміщені на території рівномірно; коли проб багато, і вони розміщені по території рівномірно; коли

проби охоплюють ділянки території з різною щільністю населення виду у тій самій пропорції площ, яка існує на арені екстраполяції. Перше з цих умов ніколи не зустрічається в природі (тварини, як правило, розміщуються по території з різною щільністю населення). Строго рівномірно розмістити територією проби який завжди вдається, та й навряд це буде доцільним. Раціональніше виконати третю умову: маршрути та майданчики розмістити по території довільно, але для збереження пропорції площ необхідно вибрати арени екстраполяції та провести всередині кожної з них. У розміщенні тварин спостерігаються дві основні закономірності: регіональна та типологічна. Для вибору арен екстраполяції необхідно за первинними матеріалами обліку визначити рівень прояву кожної з цих закономірностей. Якщо матеріали показують, що у двох близьких типах мисливств виходить однакова чи дуже подібна щільність населення тварин, ці типи угідь можна об'єднати. Якщо у двох або трьох місцевостях у розрахунку на загальну площу виходить подібна щільність населення, їх також поєднують в одну арену екстраполяції. Таким чином, арени екстраполяції формуються об'єднанням територій, подібних за щільністю населення виду, що враховується, і поділом одиниць класифікації з різною щільністю населення. Регіональне обмеження екстраполяції впливає на точність результату, і що це обмеження більше, тим менше помилки екстраполяції. В.А. Кузякін (1979) за матеріалами перевірок методів екстраполяції сформулював такі висновки: 1. Регіональний розподіл території для екстраполяції облікових даних необхідний завжди, на будь-якій території, оскільки регіональні закономірності розміщення тварин існують скрізь, а покрити обліковою пробєю різні частини території пропорційно їх площі вдається далеко не завжди. Недотримання цієї умови, як правило, веде до великих помилок екстраполяції, що ставить під сумнів зміст обліку. 2. Що менше і однорідніше регіональні арени екстраполяції, то менше помилки. Це правило простежується до певної межі: регіональною ареною екстраполяції можна вважати територію, заселену, щонайменше, кількома особинами або групами тварин, що враховуються (територіальним угрупованням тварин). 3.

Природні регіональні арени екстраполяції дають точніші результати, ніж такі ж за площею адміністративні регіони. 4. Типологічні арени екстраполяції уточнюють результати обліку, якщо дрібні типологічні угруповання угідь покриваються пробою непропорційно. Типи угідь покрити пробою пропорційно відносно легко, для чого використовують випадкову або відповідну навмисну закладку маршрутів та майданчиків. При деяких методах обліку взагалі неможливе використання типологічних арен (наприклад, на великих пробних майданчиках). У зв'язку з цим типологічні арени екстраполяції потрібні далеко не скрізь. 5. У випадках, коли використання типологічних арен екстраполяції веде до уточнення обліків, не обов'язково прагнути до дробової типології: точність результатів різко зростає при використанні небагатьох типологічних різниць, зі збільшенням дробності поділу угідь уточнення стає меншим і меншим. 6. Типологічні арени екстраполяції потрібніші при разових обліках, при роботах протягом невеликого відрізка часу. У разі типологічної закономірності розміщення тварин виявляються чіткіше і більше впливають на точність обліку. 7. Все, що стосується типологічних арен екстраполяції, відноситься до типологічних об'єднань дрібних ділянок території, які не можуть мати територіальне угруповання тварин виду, що враховується. При типологічному об'єднанні великих ділянок території (ландшафтів, районів) слід дотримуватись правил регіональних арен екстраполяції. Зокрема, типологічне об'єднання великих комплексів має бути якомога вузьким; по можливості такі комплекси слід розглядати індивідуально. Організаційні сторони обліку. Біологічні, математичні та географічні основи обліку мисливських тварин становлять методичний бік обліків. Однак у проведенні облікових робіт необхідно на увазі їх організаційні сторони. Залежно та умовами організації всі обліки поділяються на групи: обліки великих площах, великих регіонах, республіках, загалом у країні. Такий підрозділ має значення для вибору методик, оцінки методик з погляду їх застосування на великих або обмежених територіях. Ці

дві категорії робіт потребують різного підходу до організації обліку. Основні методи обліку мисливських тварин.

Методи відносного обліку Відносними обліками називаються такі, у яких не можна отримати абсолютні показники (щільність, чисельність). До цієї категорії може бути віднесено маршрутний облік звірів слідами на снігу, показником якого є кількість тих, що зустрілись, пересічених маршрутом слідів певного виду тварин на одиницю довжини маршруту (зазвичай на 10 км). Враховуються сліди лише добової давності. Можна в принципі рахувати всі сліди за 2-3 доби після випадання порошку, а потім їх загальне число розділити на відповідну кількість доби. Найкращий спосіб підрахувати лише добові сліди – це повторне проходження маршруту після затирання напередодні всіх старих слідів. Довжина маршруту залежить від розмірів та інших особливостей обстежуваної ділянки, погоди та інших факторів. Проходження маршруту може бути пішим, на лижах, снігоході, собачих, оленячих, кінних упряжках тощо [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Фіксується ситуація при проходженні маршруту за допомогою записів, диктофонів та інших можливих засобів. Записуються всі спостереження: прохідні орієнтири, час їх проходження, показник спідометра чи крокоміра, зустріті сліди, вид звірів, помічені особливості поведінки тварин тощо. Абрис (план, схема) маршруту при запису олівця складається безпосередньо на маршруті, а при фіксуванні результатів спостереження іншими способами - після завершення маршрутного обліку.

На нього наносяться: лінія маршруту, необхідні орієнтири (номери лісових кварталів, перетину доріг, електроліній, просік, струмків та ін.). Бажано завдати характер угідь, якими пролягав маршрут. Основний зміст абрису – перетин маршрутом слідів звірів; вид звіра позначається зазвичай скороченим літерним символом. На абрисі вказується також напрямок руху звіра, а якщо в одному напрямку пройшла група звірів, вказується їх кількість у групі. Мисливських звірів на маршруті враховують здебільшого слідами. Врахування мисливських птахів, навпаки, будується на зустрічі їх самих.

Облік та опосередкування даних за типами угідь не будуть потрібними, якщо типи угідь та пов'язані з ними різниці у щільності населення тварин будуть покриті обліковою пробою пропорційно співвідношенню їх площ у природі. Це значно полегшує обробку обліку. Тому при закладці облікових маршрутів необхідно дотримуватися наступних рекомендацій: - намагатися закласти маршрути можна рівномірніше; - прагнути прямолінійних маршрутів; - не відхилятися від заздалегідь намічених напрямків; - не закладати маршрути вздовж доріг, річок, струмків, узлісся, меж різних типів лісу, по брівках урвищ, краях грив, ярів, балок, тобто. уздовж будь-яких лінійних елементів місцевості. Усі вони мають перетинатися маршрутами перпендикулярно чи під кутом. Одним із найкращих варіантів можна вважати використання лісової квартальної мережі для закладки маршрутів нею. Однак, потрібно мати на увазі, що просіки впливають на розміщення тварин, на добовий хід їх, а тому і на зустріваність слідів у просік. У зв'язку з цим слід або закладати маршрути не по самих просіках, а поблизу них, або використовувати для маршрутів візирки - не прорубані межі кварталів та їх частин. Серед відносних методів обліку особливу увагу займає група методів, заснована на підрахунку тварин з однієї точки спостереження. Найбільш поширеним прикладом таких методів може бути облік водоплавної дичини на зорях (на палітурках). Обліковець, перебуваючи у певному з добрим оглядом місці, підраховує побачених ним качок, що перелітають. Показники обліку при цьому можуть бути різними: кількість передбачених качок (за видами або групами) на зорі; число качок, що пролітають, на відстані пострілу (до 50-60 м); число всіх видимих і чутних у сутінках тощо. Аналогічний метод обліку вальдшнепа на тязі, що зводиться до підрахунку птахів: чутних (цвікання, хоркання), видимих, що пролітали на постріл. До цих двох методів близький за технікою виконання облік великих звірів у місцях їх концентрації (на водопої, солонці, підгодівельних майданчиках тощо). Такі місця звірі зазвичай відвідують уночі, тому оптичне озброєння обліковця є бажаним. Всі три наведені методи об'єднує те, що у всіх випадках не можна встановити площу угідь, з якої збираються побачені, почуті

птахи чи звірі. Отже, ці методи непридатні для абсолютних обліків, їх не можна використовувати в комбінованих обліках, а отже, вони суто відносні. Подібні відносні показники можуть використовуватися для виявлення порівняльної цінності того чи іншого місця полювання на перельотах, на певному солонці, водопої тощо. До обліків на зорях близька інша група методів обліку: за голосами оленів та лосів на реву, або болотяної та польової дичини з однієї точки [10]. Тут вже з'являється можливість визначити площу, на якій самці звірів чи птахів подають свій голос, а отже, отримати показник щільності населення. З методів відносного обліку, які найчастіше застосовуються у комбінації з іншими методами, можна назвати обліки білок та зайців за часом знаходження одного звірка з собакою (лайкою або гончею відповідно). Суто відносними способами є також обліки тварин за їх потраплянням до знаряддя лову (пастка-добу). При цьому капкани, тиски або інші знаряддя лову розставляються в лінії через рівні відстані один від одного. Показник обліку – кількість спійманих звірків на 100 пасток-доб. Якщо весь видобуток мисливсько-промислових тварин надходить на прийомні пункти, то стан поголів'я виду можна побічно судити за даними заготовок. Анкетне опитування про видобуток може також бути методом непрямого обліку дичини. Методи абсолютного обліку. Суцільними чи поголовними обліками називаються такі абсолютні обліки, коли певна територія обстежується суцільно і всі тварини підраховуються поголовно. При суцільних обліках, так само як і на пробних майданчиках, можливе повторне, багаторазове обстеження території, повторний облік з подальшим аналізом та встановленням одноразової картини. Тут придатні всі способи виявлення тварин їх комбінації та поєднання. Специфіка поголовних обліків полягає в тому, що ними враховують переважно стадних тварин (сайгака, північного оленя та ін.), тварин на скупченнях (водоплавну дичину на зимівлях), рідкісні види звірів та птахів (зубр та ін.), а також і звичайні види, якщо територія їх проживання займає невелику площу. У ряді випадків суцільний облік необхідно проводити, якщо екстраполяцію повністю виключено. Це коли вид

розселяється після депресії нерівномірно, не враховуючи придатності займає свої місцепроживання, тобто. при порушенні природних зв'язків густини населення з умовами проживання.

Суцільні обліки здійснюються переважно наземними методами, але у окремих випадках (великі тварини у локальних угіддях) можливий і аеровізуальний облік. Стадних тварин (північний олень, сайгак), на більш менш відкритих просторах, краще враховувати за допомогою аерофотозйомки. Доцільно це щодо колоніальних норних степових тварин (сурки, ховрахи та інших.); при обліку водоплавних птахів у місцях їх скупчень, якщо концентрації не займають великих площ і можуть бути відзняті на кількох послідовних знімках. Природно, що аерофотозйомка дає надійніші дані в порівнянні з аеровізуальними або наземними обліками. Методи стрічкових обліків. Всі обліки на пробних маршрутних смугах (стрічках), коли ширина цієї смуги визначається в процесі обліку або задана заздалегідь, називаються стрічковими обліками або обліками на стрічкових пробах. Стрічкові обліки бувають наземними та аеровізуальними. Цей поділ відбиває як різницю у створенні обліків, а й розбіжності у способах виявлення тварин. Візуальне авіаспостереження веде до того, що ширина пробної облікової стрічки має бути задана заздалегідь. У наземних обліках застосовується як постійна, і змінна ширина облікової стрічки. У практиці наземних обліків застосовуються: - стрічковий облік з кількома обліковцями та постійною шириною стрічки (застосовуємо до всього пташиного населення); - стрічковий облік з одним обліковцем та постійною шириною стрічки (для обліку борової дичини); - стрічковий облік з одним обліковцем та змінною шириною стрічки (для обліку борової дичини в різних умовах); - Стрічковий облік рябчика з манком (ваблять на зупинках через 50-100 м); - Стрічковий облік білої куріпки (реєстрація самців, що охороняють гніздову ділянку розташувались на височинах); - Стрічковий облік борової дичини з наземного транспорту (з мопеда та мотовелосипеда); - Стрічковий облік борової дичини з собакою. Стрічкові авіаобліки великих звірів. Широко

використовуються для обліку на великих територіях. Побудовані на тому, що з невеликої висоти польоту тварини добре видно, якщо колір контрастує з кольором загального фону; найбільш оптимальним є рівномірне біле тло снігового покриву, або рівний зелений колір надгрунтового покриву в рідкісних і на безлісних просторах. Листяні ліси, низькі чагарники, відкриті мисливські угіддя взимку добре проглядаються зверху в межах облікової смуги по 250 м в обидва боки від маршруту. У темнохвойних угіддях ширина облікової смуги має перевищувати 50 м з обох боків від маршруту. Оптимальна висота польоту 150 м за мінімальної швидкості (100-150 км/год). Загальний час обліку протягом дня трохи більше 5-6 годин. Облік з кожного борту літального багатомісного апарату ведуть незалежно один від одного кілька обліковців. В умовах частого чергування різних угідь, при постійній зміні відкритих та лісових ділянок екстраполяція за категоріями (класами, групами, типами) угідь недоцільна. У середині кожного природного району необхідно маршрути розташувати, щоб вони покрили різні угіддя пропорційно до їх площі. Усі тварини, які зустрілись на площі облікової (пробної) стрічки, екстраполуються на загальну площу району, що обстежується. Щоб визначити щільність населення лісову площу, все поголів'я (особливо) ділять на лісову площу району. Найчастіше щільність населення на обліковій стрічці визначається всім угідь (загальна площа), а поширюється на лісові чи лісопокриті площі. У таких розрахунках має бути сувора відповідність: які угіддя визначається щільність населення тварин на пробі, такі ж угіддя поширюються ці дані. Якщо властиві виду угіддя займають відносно невелику сумарну площу, розташовуючись окремими масивами, немає сенсу літати над невластивими угіддями. При цьому маршрут прокладають від одного цікавого обліковців масиву до іншого за найкоротшою між ними відстанню. Тим самим основний облік (за часом, довжиною маршрутів, облікової площі) зосереджується в, наприклад, лісових угіддях, які покриваються обліковою пробєю непропорційно порівняно з іншими (безлісними) угіддями. В цьому випадку потрібна роздільна обробка матеріалів обліку на лісовій та відкритій

території, екстраполяції за цими категоріями угідь усередині кожного природного району. Результати обліку можна записувати до бортового журналу або надиктувати на магнітну стрічку. Обліковцями фіксуються: час проходження над помітними та наявними на карті орієнтирами, час перетину галявин лісових масивів (якщо облік йде окремо за категоріями угідь), час зустрічей тварин, кількість їх у групі, стать та вік (по можливості).

1.2. Методи вивчення запасів кормів та кормової ємності лісових угідь

Методи оцінки зимової кормової ємності лісових угідь для оленячих вперше почали вивчати США на початку ХХ в. Спочатку був запропонований метод окомірної оцінки пасовищної продуктивності за частотою видів рослин, який потім прив'язали до пробних площ. Проте в обох випадках були відсутні вагові показники кормової продуктивності угідь. Потім при оцінці зимових угідь для оленячих у кожному їх типі закладали пробні майданчики, на яких зазначалося: кількість видів рослин, кількість екземплярів кожного виду, кількість з'їдених пагонів та їх відсоток у межах досяжності тварин. Запас кормів визначався після листопада на тих же пробних майданчиках, на яких у межах досяжності тварин за видами деревної та чагарникової рослинності зрізувалися та зважувалися всі річні пагони. Для обліку використання гілочних кормів оленячими восени мітили пагони бирками та вимірювали їх довжину, а навесні повторним виміром встановлювали з'їдену тваринами частину. Надалі було висунуто метод ключових ділянок і ключових видів, тобто. угідь, які доставляють тваринам більшу частину їжі, що споживаються, і видів, якими переважно харчуються копитні звірі і які добре поїдаються, рясні, продуктивні і стійкі до стравлювання. Відсоток освоєння визначався зіставленням кількості стравлених та неплющених пагонів у вагових одиницях. Знаючи добову потребу оленячих у кормах та кормову ємність угідь, визначали їх допустиму щільність. Кормова ємність угідь також визначалася у вигляді досвідченого випасу оленячих на обгороджених пробних площах у різних типах лісових угідь. У колишньому СРСР у 60-70-ті

роки минулого століття у зв'язку зі зростанням чисельності оленячих, особливо лосів, було проведено великі дослідження щодо визначення запасів кормів та кормової ємності лісових угідь. З'ясувалося, що запаси зимових деревно-гілочних і чагарникових кормів для оленячих необхідно визначити за типами лісу, породним складом, групами віку та повнотою насаджень. Визначення запасів гілочних кормів, що продукуються молодняками, підростом і підліском, здійснюється на серії пробних майданчиків типу вузьких витягнутих стрічок шляхом зрізання і зважування пагонів або шляхом підрахунку пагонів по породах в межах досяжності тварин і множення їх кількості на середню вагу однієї пагони. які ростуть у відповідних умовах. Перший спосіб є трудомістким, ніж другий. Крім того, при зрізанні та зважуванні однорічних пагонів більш точним є їх зрізання цілком, а потім внесення поправки на частину, що не поїдається. Маса з'їденої тваринами частини пагонів визначається шляхом їх маркування та вимірювання довжини до та після об'їдання та відповідним встановленням їх відновленої ваги або встановленням по породах середнього діаметра пагонів у точці обкушування та зрізанням цілих пагонів з таким самим діаметром. Маса однорічних пагонів залежно від їхньої довжини також може бути визначена на основі рівнянь регресії, встановлених для різних деревних та чагарникових порід. При вивченні запасів деревно-гілочних кормів в однопородних і одновікових молодняках успішно може бути застосований метод зрізання однорічних пагонів з модельних дерев. Ємність угідь для оленячих також може бути встановлена на основі вивчення їх зимового кормового навантаження за типами лісу, породним складом, групами віку та повноти насаджень методом весняного обліку купок екскрементів. При цьому паралельно проводиться оцінка використання деревно-гілчастих і чагарникових кормів та рівня пошкоджень деревних та чагарникових порід тваринами. П. Б. Юргенсон зазначає, що для правильного визначення допустимої щільності населення якогось виду оленів необхідно знати: 1) його добову потребу у гілкових кормах (у вагових одиницях) протягом зимового періоду; 2) тривалість

періоду харчування гілочними кормами; 3) запас гілочного корму (доступна тваринам частина річного приросту поїданих рослин) у вагових одиницях на одиницю площі; 4) відсоток річного приросту пагонів деревних та чагарникових порід, який може бути об'їдений оленячими за зиму без істотної шкоди для рослин. Маючи в своєму розпорядженні цими даними, можна визначити кормову ємність угідь і допустиму щільність населення оленячих.

Мисливське господарство Польщі – складовий елемент охорони навколишнього середовища, основною метою якого є утримання чисельності видів на такому рівні, щоб не було загрози для цих видів, і щоб ці види не надавали негативного впливу на лісове, сільське господарство та рибальство. Мисливське тварини є власністю державної скарбниці, які перелік та період полювання встановлюється Міністром навколишнього середовища. Стежать за мисливськими тваринами у мисливських угіддях. У Польщі кількість мисливських угідь – 4918, а площа – 27,7 млн. га. В 4698 угіддях загальною площею 25,7 млн. га мисливським господарством завідують мисливці, що входять до Польського Мисливського Союзу. Під управлінням держави перебуває 208 мисливських угідь (1,9 млн.) га), 12 угідь (близько 75 тис. га) використовується науково-освітніми та іншими установами. Площа мисливського угіддя не може бути менше 3 тис. га, не можуть його також орендувати фізичні та юридичні особи. Термін оренди становить 10 років. В кожному мисливському угідді проводиться валоризація на основі 12 складових, розраховується кінцевий показник і, виходячи з цього класифікується 5 категорій угідь. Залежно від категорії, орендна плата за 1 га на рік складає від 0,4 до 7 кг вартості зерна жита. Мисливське господарство ведеться з урахуванням директив, врахованих у 10-річних проектах, крім цього щорічно для кожного із угідь складається свій річний план. У ньому знаходиться інформація про мисливське обладнання, господарювання, підживлення, вартість збитків, завданих мисливськими тваринами та виплаченого фермерам. Тут же плануються заходи у сфері господарства, тобто будівництво, ремонт обладнання, обробіток кормових полів, підживлення

звірів і т. д. У частині річного плану, пов'язаної з мисливськими ресурсами, перебуває їх перелік, а для оленевих рахуються додатково самки, молодняк та старі самці. Для кожного виду (у оленевих з урахуванням статі та віку самців) представлений план придбань з попереднього року, реалізація цього плану, чисельність тварин на 10 березня та перед початком полювання, а також план відстрілу наступного року. Річний план складається мисливським клубом, висновок дає окружна мисливська організація та територіальне самоврядування, а затверджується старшим лісником. Польський Мисливський Союз як єдина мисливська організація, що існує з 1923 року, займається мисливським господарством. Кожен мисливець має бути членом цієї організації. Польська Мисливська Спілка (ПМС) веде роботу, пов'язану з регуляцією популяції мисливських ресурсів, у тому числі реституційні проекти, проводить курси, займається мисливським собаківництвом, стріляниною, культурою полювання, мисливськими трофеями, судовою та юридичною практикою. При ПМС організовані клуби любителів, колекціонерів, сокольників, жінок-мисливців. Також ПМС проводить курси, іспити для кандидатів на мисливця. З щороку кількість мисливців збільшується на 1000-2000 людей, нині їх налічується близько 120 тис., а середній вік становить 56 років. Ця приватна організація, яка існує за рахунок власної діяльності, членських внесків та не отримує фінансової підтримки від держави. Мисливці в угіддях видають кошти на утримання угіддя та пожежного, підгодівлю, а також несуть повну фінансову відповідальність за шкоду, завдану тваринами сільському господарству. Мисливці разом із охороною лісу відшкодовують збитки, нанесені у лісах оленевими, а то й здійснюють план відстрілу. Джерелом доходу мисливських клубів є внески, громадські роботи, а також кошти, отримані за вбиті туші тварин. ПМС – організація, у якій прийняття всіх рішень, створення комісій, управління приймається за рахунок таємного голосування. Структура ПМС трирівнева – мисливський клуб, округ, центральний. ПМС визначає правила догляду за великими та дрібними мисливськими тваринами та регулювання популяцій,

які зосереджені у спеціальній програмі. У ній же розміщені методи оцінки чисельності тварин, місця проживання окремих видів, придатних для полювання, вікові та статеві показники популяції оленевих. Вказаний тут і приріст популяції. Розраховується він шляхом порівняння молодняку до кількості самок у оленевих, у кабанів та інших видів – відповідно до загальної їх кількості. В даний час не призначається кількість копитних, які можуть перебувати на території мисливського угіддя, вважається, що це більшою мірою залежить від способу ведення мисливського господарства. У створеному та затвердженому річному плані вказується чисельність копитних, які можуть бути у мисливському угідді без негативних наслідків для лісового та сільського господарства. Якщо ж метою є утримування чисельності популяції, то відстріл повинен проводитися в пропорційності з приростом. В обсязі відстрілу вказано також кількість самок, молодняку та старих самців. Метою є утримання правильних статевих та вікових структур у населених тварин. Правила відстрілу самців-оленів залежать від якості їхніх рогів. Таким чином, особини з нижчою якістю рогів виключаються з молодих та середніх вікових груп. В період досягнення повного фізичного розвитку допустиме незначне відстрілювання самців із найкращою якістю рогів. Після закінчення кожного сезону мисливець повинен представити роги як результат полювання в окружному управлінні ПМС, де комісія оцінює відповідність виконаного відстрілу із правилами. Якщо мисливець здійснив неправильний постріл, то покаранням може бути зауваження, або заборона полювання на цей вид у наступному сезоні. Трофеї, які характеризуються мінімальною вагою та формою рогів, оцінюються відповідно до правил. Щоп'ять років під проходить загальнодержавна верифікація трофеїв. В даний час створено каталог із медальними трофеями, починаючи від першої Міжнародної мисливської виставки в Берліні 1937 р. Динаміка чисельності мисливських видів характеризується загальноєвропейськими трендами. Число копитних збільшується, а куріпок зменшується, а вже кілька років чисельність зайців стабільна [7].

РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Мисливська база ШНПП

Шацький національний природний парк (далі – Парк) є користувачем мисливських угідь. Мисливські угіддя надано в користування Парку для ведення мисливського господарства рішенням Волинської обласної ради «Про надання мисливських угідь у користування Шацькому національному природному парку» № 6/26 від 14.07.2016 р. терміном на 25 років.

Загальна площа мисливських угідь, наданих у користування, складає 28863 га, в тому числі: лісові угіддя 14465 га, польові - 5981 га, водно-болотні - 8417 га (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Інформація про користувача мисливських угідь

Повне найменування	Шацький національний природний парк
Скорочене найменування	ШНПП
Код ЄДРПОУ	02139363
Юридична адреса	44021 Волинська обл., Ковельський р-н, с. Світязь вул. Жовтнева 61.
Поштова адреса	44021 Волинська обл., Ковельський р-н, с. Світязь вул. Жовтнева 61.
ПІБ керівника	Христецька Марія Володимирівна
Телефон	(03355) 29-5-15
Електронна адреса, сайт	shnpp.park@gmail.com , http://shpark.com.ua
№ та дата рішення облради про надання в користування мисливських угідь	№6/26 від 14.07.2016
Площа угідь, га	28863
<i>в т.ч. лісові, га</i>	14465
<i>польові, га</i>	5981
<i>водно-болотні, га</i>	8417
Адміністративний район розміщення угідь (площа по районах)	Ковельський район, площа 28863 га

Продовження табл. 2.1

Опис меж згідно рішення обласної ради	<p>1. Шацький національний природний парк:</p> <p>1) Пульмівське лісництво (кв. 1-43) – 7088 га, в т.ч. водно-болотні 4 183 га;</p> <p>2) Мельниківське лісництво (кв. 1-60) – 6991 га, в т.ч. водно-болотні 1 894 га;</p> <p>3) Світязьке лісництво (кв. 1-49) – 6777 га, в т.ч. водно-болотні 2 340 га;</p> <p>4) лісові масиви, передані у постійне користування:</p> <p>- у межах Шацької селищної ради – 891,5 га,</p> <p>- у межах Пульмівської сілької ради – 737,3 га,</p> <p>- у межах Світязької сільської ради – 397,2 га.</p> <p>2. Землі запасу та резерву Шацької селищної, Пульмівської, Світязької, Піщанської сільських рад, що не надані у власність та користування - 5981 га.</p>
Посилання на ресурс чи сканована копія рішення обласної ради	http://volynrada.gov.ua/session/6/26-0
Договір про умови ведення мисливського господарства (номер, дата, термін дії)	Договір від 05.08.2016 термін дії 25 років
Всього закріплено держлісфонду, як угіддя, га:	28863
з них, на території лісового фонду підприємств ОУЛМГ, га:	-

До складу угідь входять земельні ділянки:

- які перебувають у постійному користуванні Шацького НПП (20856 га): Пульмівське лісництво (кв. 1-43) – 7088 га, в т.ч. водно-болотні 4183 га; Мельниківське лісництво (кв. 1-60) – 6991 га, в т.ч. водно-болотні 1894 га; Світязьке лісництво (1-49) – 6777 га, в т.ч. водно-болотні 2340 га;

- лісові масиви, передані у постійне користування: у межах Шацької селищної ради – 891,5 га, у межах Пульмівської сільської ради – 737,3 га, у межах Світязької сільської ради – 397,2 га;

- землі запасу та резерву Пульмівської сільської ради – 2107 га, Піщанської сільської ради – 122 га, Світязької сільської ради – 655 га, Шацької селищної ради – 3097 га.

Площа мисливських угідь, наданих у користування, відповідають вимогам ч. 3 ст. 22 Закону України «Про мисливське господарство та полювання, далі – Закон [8].

На виконання вимог ч. 3 ст. 21 Закону, між Волинським обласним управлінням лісового та мисливського господарства та Шацьким НПП укладено Договір про умови ведення мисливського господарства від 05.08.2016, в якому передбачені права та обов'язки користувача мисливських угідь. Договір є типовий, зразок якого був затверджений наказом Міністерства лісового господарства України від 12.12.1996 року № 153.

Проект організації та розвитку мисливського господарства розроблений приватним підприємством науково-виробничою проектною групою «Мисливтехпроект» (договір на виконання науково-дослідних робіт від 15.12.2016 р.). Проект погоджений відповідно до вимог статті 28 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» 07.08.2018 погоджений Управлінням екології та природних ресурсів Волинської обласної державної адміністрації, та Волинським обласним управлінням лісового та мисливського господарства.

Первинний облік чисельності мисливських тварин проводиться. Відповідно до Договору про умови ведення мисливського господарства, та за результатами обліку 2020, 2021 року обліковано основних видів мисливських тварин.

Відповідно до абзацу 5 частини другої статті 30 Закону, Парк проводить первинний облік чисельності мисливських тварин, і в установленому порядку

- водно-болотні – 340 грн x 8,417 = 2862 грн.

Всього: 12781 грн. Фактично витрати на охорону і відтворення в 2020 році склали 18600 грн, в 2021 – 21450 грн, що відповідає вимогам абз. 12 ч.2 ст. 30 Закону.

На території парку за час його існування було відмічено 333 види хребетних: ссавці – 44, птахи - 241, плазуни – 7, земноводні – 12, риби – 29 (табл. 2.2) [34].

Таблиця 2.2

Видовий склад хребетних парку

<i>Класи</i>	<i>Кількість родин</i>	<i>Кількість видів</i>	<i>В тому числі</i>			
			<i>фонові</i>	<i>Рідкісні</i>	<i>занесені до Червоної книги України</i>	<i>Акліматизовані</i>
Ссавці	12	44	24	14	4	2
Птахи	49	241	143	70	27	1
Плазуни	5	7	4	2	1	-
Земноводні	6	12	-	3	1	-
Риби	10	29	17	4	-	8

2.2. Програма і методика проведення дослідження

Нами було досліджено та проаналізовано ведення мисливського господарства у Шацькому Національному природному парку у 2016–2021 рр., зокрема було досліджено динаміку чисельності мисливських тварин, біотехнічні заходи, які проводяться на підприємстві та забезпечення охорони мисливських угідь.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

3.1. Ведення мисливського господарства у ШНПП

З метою охорони та відтворення мисливських тварин в межах мисливських угідь виділено відтворювальні ділянки загальною площею 28 863 га, тобто вся територія наданих у користування мисливських угідь, що оформлено наказом по Парку від 12.07.2018 № 103.

Відмежування територій відтворювальних ділянок проведено у достатній кількості межовими попереджувальними знаками. Відтворювальні ділянки на землях запасу та резерву Шацької ОТГ, що входять до складу мисливських угідь Парку, не потребують додаткового погодження на включення їх до відтворювальних ділянок.

Добування мисливських тварин для наукових цілей та переселення в нові місця перебування не здійснювались. Утримання та розведення мисливських тварин у напіввільних умовах і в неволі не здійснюються. Селекційний відстріл та вибіркового діагностичний відстріл мисливських тварин для ветеринарно-санітарної експертизи за 2020-2021 роки не проводився.

Так як полювання на території Парку не проводиться, майданчики для оброблення відстріляної на полюванні дичини не облаштовуються. Полювання іноземцями не здійснюється.

Оптимальна чисельність основних видів диких тварин (по всіх видах тварин, на які згідно матеріалів діючого мисливського впорядкування розрахована оптимальна чисельність) наведена в табл. 3.1.

Серед тварин ШНПП наявні копитні тварини (лось, олень благородний, козуля, кабан), хутрові звірі (заєць-русак, білка, ондатра та ін.), перната дичина (гуси, сірі куріпки, перепілки, тетеруки, качки) (табл. 3.2, рис. 3.1–3.4).

Таблиця 3.1

Оптимальна і фактична густина для основних видів мисливських тварин

Назва мисливських тварин	Оптимальна густина (межі, середнє) на 1000 га угідь придатних для існування [29]			у ШНПП	
	I бонітет	II бонітет	III бонітет	Оптимальна густина [34]	Фактична густина
Лось	6–8 7	2–4 3	Менше 2 1	3,5	0,76
Олень благородний	20–30 25	10–30 15	Менше 10 1	4,5	0,28
Олень плямистий	30–50 40	20–30 25	Менше 20 10	9,4	-
Косуля	40–60 50	20–30 25	Менше 20 10	17,5	10,0
Кабан	6–10 8	3–5 4	Менше 3 2	4	1,9
Заєць русак	70–90 80	50–70 60	Менше 20 10	25	5,8

Таблиця 3.2

Чисельність мисливських тварин

№ п/п	Назва виду мисливських тварин	К-сть		№ п/п	Назва виду мисливських тварин	К-сть	
		2020	2021			2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8
	Копитні тварини (разом)	362	380		Хутрові звірі (разом)	785	804
1	зубр			1	заєць-русак	152	166
2	лось	22	22	2	кріль дикий		
3	олень благородний	4	8	3	білка	161	166
4	олень плямистий			4	ондатра	219	174
5	лань			5	бобер	112	111
6	козуля	283	294	6	бабак		

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6	7	8
7	муфлон			7	лисиця	70	89
8	кабан	53	56	8	вовк	5	6
	Перната дичина (разом)	8145	8881	9	єнотовидний собака	20	26
1	гуси	258	262	10	норка європейська		
2	кулики	450	449	11	норка американська		
3	голуби	418	408	12	борсук	5	4
4	фазани			13	видра		8
5	сіра куріпка	50	60	14	куниця кам'яна	19	24
6	перепілка	30	32	15	куниця лісова	22	30
7	глухар			16	тхір лісовий		
8	тетерук	98	93	17	кіт лісовий		
9	рябчик		36	18	рись		
10	качка	1765	2959	19	ведмідь бурий		
11	лебідь	162	164	20	горностай		
12	лиска	4165	3766	21	шакал		
13	Курочка водяна	58	60				
14	Норець великий (чомга)	691	592				

Рис. 3.1. Лось звичайний

Рис. 3.2. Козуля

Рис. 3.3 Молодняк зайця-русака

Рис. 3.4. Кабан дикий

Зменшення чисельності кабана, порівняно з тією, яка була у 2016 р., пов'язана з африканською чумою свиней в 2018-2019 роках. Чисельність дикого кабана на 01.03.2021 р. становила 56 штук на площі 28863 га, у 2021 р. 53 шт. (табл. 3.3).

При інтенсивній підгодівлі кабана розмір допустимої щільності цього виду визначається фінансовими можливостями господарства по зимовій підгодівлі. Там, де кабан може завдавати збитків сільському господарству його щільність не повинна перевищувати норми 1–5 особин на 1000 га при статевому співвідношенні в стаді 3:1 на користь самців.

У 2021 р. виростили 100 фазанів у вольєрі площею 0,02 га.

Таблиця 3.3

Чисельність тварин ШНПП

Назва тварин	2016 рік	станом на 01.01.2021	станом на 06.09.2021	станом на 25.01.2022
Лось	20	22 (+2)	22 (+2)	23
Олень благородний	-	4 (+4)	8 (+8)	8
Козуля	270	283 (+13)	294 (+24)	286
Кабан	120	53 (-67)	56 (-64)	60
Лисиця	25	70 (+45)	89 (+64)	90
Єнотовидний собака	15	20 (+5)	26 (+9)	26
Куниця лісова	32	22 (-10)	30 (-2)	32
Куниця кам'яна	-	19 (+19)	24 (+24)	25
Заєць русак	150	152 (+2)	166 (+16)	153
Білка	176	161 (-15)	166 (-10)	166
Бобер	105	112 (+7)	111 (+6)	112
Ондатра	250	219 (-31)	174 (-76)	169
Качка	1550	1765 (+215)	1511 (-39)	1520
Лиски	4700	4165 (-535)	3766 (-934)	3780
Сіра куріпка	40	50 (+10)	60 (+20)	58

Враховуючи дані таблиці 3.3 та 3.4, можемо розрахувати очікуваний приріст мисливських тварин, який наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.4

Річний приріст поголів'я основних видів мисливських тварин [29]

Види мисливської фауни	Участь самок в розмноженні	Кількість молодняку на 1 особину	Середня кількість яєць в кладці	Загибель яєць в кладці, %	Загибель молодняку, %	Загибель тварин в зимовий період, %	Середній річний приріст, %
Лось	45	1-2	-	-	30	15	15
Олень	45	1-2	-	-	35	10	15
Косуля	50	1-2	-	-	35	20	15
Кабан	40	4-6	-	-	30	25	30
Заєць-русак	60	8-10	-	-	70	30	25
Сіра куріпка	80	-	10-14	50	60	40	20
Тетерук	80	-	8-10	50	50	25	40
Качка	80	-	10-12	50	30	-	150

Таблиця 3.5

Очікуваний і фактичний річний приріст поголів'я основних видів мисливських тварин

Види мисливської фауни	Чисельність у 2020 р.	Середній річний приріст, % [29]	Очікувана чисельність, ос.	Фактична чисельність у 2021 р.	Фактичний приріст, %
Лось	22	15	25	22	0
Олень	4	15	5	8	100
Косуля	283	15	325	294	4,0
Кабан	53	30	69	56	6,0
Заєць-русак	152	25	190	166	9,2
Сіра куріпка	50	20	60	60	20
Тетерук	98	40	137	93	-5,1
Качка	1765	150	4413	2959	67,6

Фактичний приріст козулі становить лише 4 %. Такий невеликий приріст пов'язаний з тим, що постійно потрібно проводити боротьбу з вовком, лисицею та бродячими собаками, які спричиняють великі втрати поголів'я цього виду, винищуючи молодняк. Регулювати ріст поголів'я козулі в

конкретних умовах можна після перевищення щільності 50 особин на 1000 га (фактична густина 10 особин). Для цього регулюють статевий склад популяції, надаючи перевагу відстрілу самок до співвідношення статей 1:1.

Популяції зайця-русака відрізняються дуже високим репродуктивним потенціалом (теоретично середній річний приріст становить 25%, а фактичний приріст – 9,2%). Основними факторами, що негативно впливають на динаміку чисельності зайця-русака є надмірне локальне вилучення в процесі полювання, браконьєрство та наявність в угіддях хижаків та бродячих собак.

Як видно з рис. 3.5 і табл. 3.6, у Шацькому НПП за кількістю голів переважають козулі (33,1%), білка (19,2%), заець-русак (17,7%) та лисиці (10,4%). Найменше зафіксовано оленя благородного – 8 особин, та 4 особини вовка.

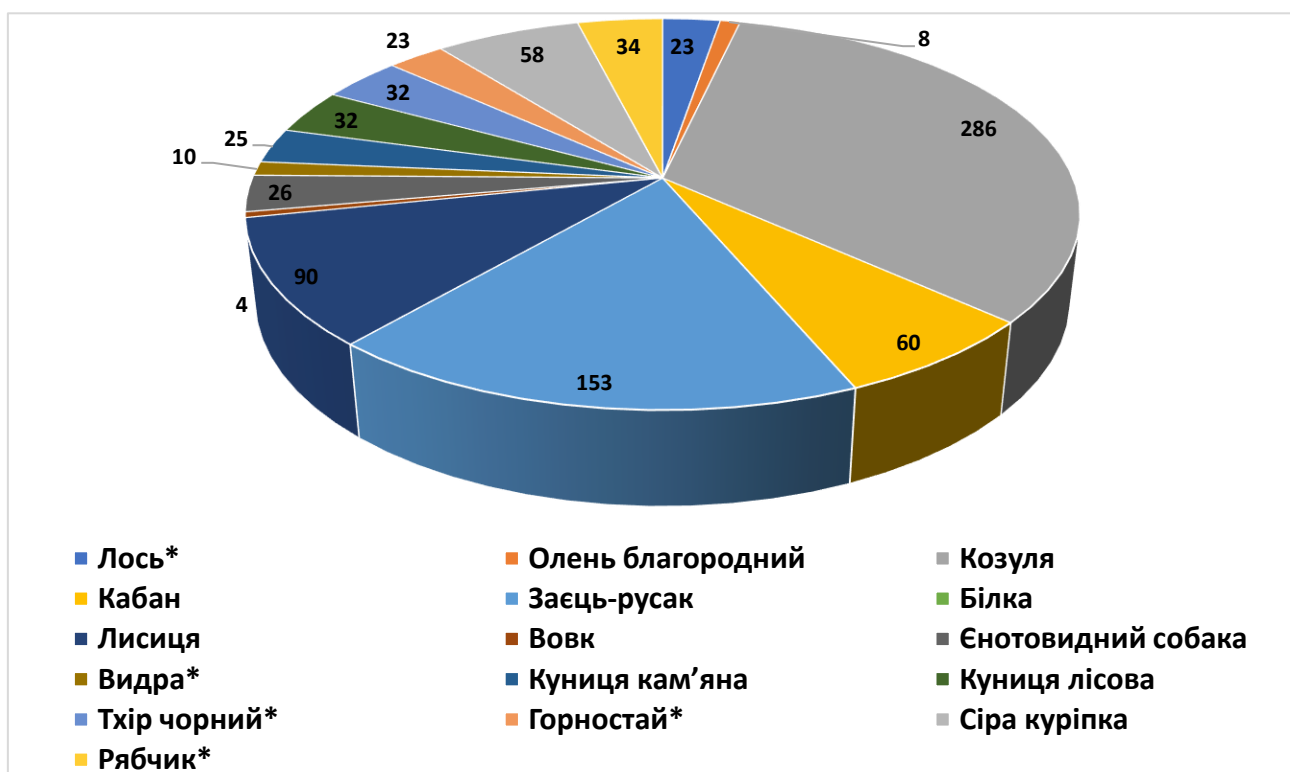

Рис. 3.5. Кількість мисливських звірів і птахів у Шацькому НПП

Таблиця 3.6

Наявність диких мисливських звірів і птахів у Шацькому національному природному парку станом на 25.01.2022 р.

Назва мисливської тварини, голів	Лісництва			Всього
	Світязьке	Пульмівське	Мельниківське	
Лось*	7	6	10	23
Олень благородний	2	6	-	8
Козуля	65	66	125	286
Кабан	28	12	20	60
Заєць-русак	51	52	50	153
Білка	46	55	166	166
Лисиця	29	28	33	90
Вовк	-	2	2	4
Єнотовидний собака	8	6	12	26
Видра*	3	3	4	10
Куниця кам'яна	8	8	9	25
Куниця лісова	13	8	11	32
Тхір чорний*	12	9	11	32
Горностай*	8	6	9	23
Сіра куріпка	16	22	20	58
Рябчик*	14	10	10	34

Примітка: * – занесені до Червоної книги України

У Шацькому національному природному парку з травня по червень 2022 р. зафіксовано 112 бобрів, з них 44 у Мельниківському лісництві (рис. 3.6).

Родини бобрів живуть у меліоративних канавах, за віком їх поселення є старими, стан зимової кормової бази бобрів задовільний. Висновок про перспективу існування виду – перспективне.

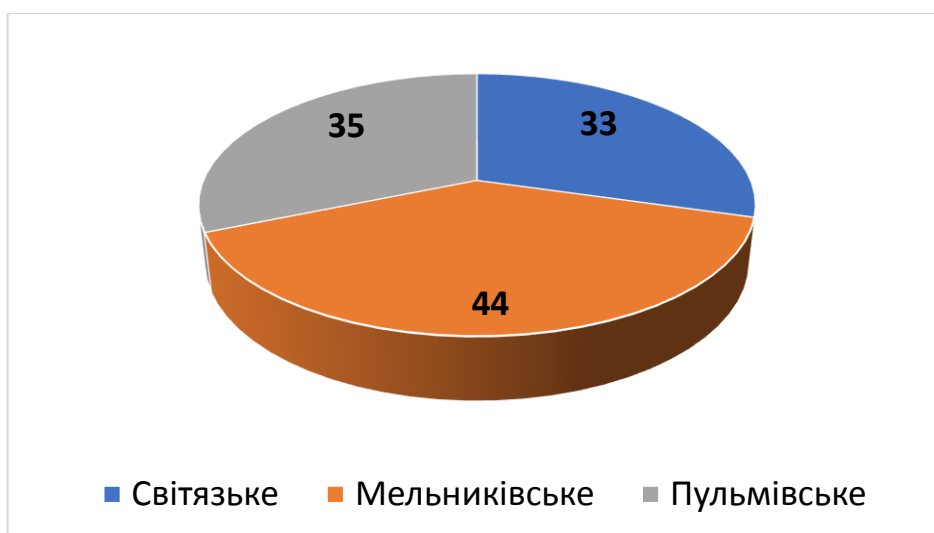

Рис. 3.6. Облік чисельності бобрів з 10.05.22 по 30.06.22

У Шацькому НПП з травня по червень 2022 р. зафіксовано чотири борсуки, з них два у Пульмівському лісництві (знайдено три нори) і два у Мельниківському лісництві (дві нори). Борсуки живуть у лісових угіддях, стан зимової кормової бази добрий. Висновок про перспективу існування виду – перспективне.

У Шацькому НПП з травня по червень 2022 р. обліковано 1169 ондатр, з них 76 у Світязькому лісництві (рис. 3.7). Стан зимової кормової бази ондатри задовільний. Висновок про перспективу існування виду – перспективне.

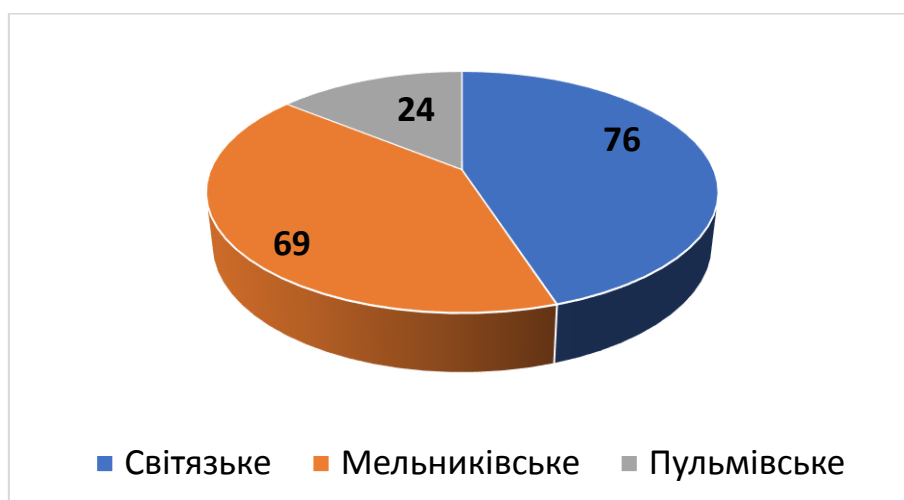

Рис. 3.7. Облік чисельності ондатри з 10.05.22 по 30.06.22

Обліком пернатої дичини у Шацькому НПП станом на серпень 2022 р. зафіксовано 8601 особина (табл. 3.7). З них найбільше у Світязькому лісництві – 3123 особини, найменше в Пульмівському – 2564 особини (рис. 3.8).

Таблиця 3.7

Наявність пернатої дичини у Шацькому національному природному парку станом на 1.08.2022 р.

Назва пернатої дичини	Лісництва			Всього
	Світязьке	Пульмівське	Мельниківське	
Гуска сіра	140	58	62	260
Слуква (вальдшнеп)	100	84	86	270
Баранець звичайний (бекас)	61	48	67	176
Припутень (вяхир)	66	58	70	194
Горлиця звичайна	78	66	66	210
Фазан	26	34	16	76
Перепілка	18	6	12	36
Крижень	520	430	570	1520
Широконіска	8	9	9	26
Шилохвіст	12	16	10	38
Свищ (свіязь)	9	10	9	28
Чирянка велика (чирок свистунок)	34	32	35	101
Попелюх	410	300	340	1050
Нерозень (сіра качка)	-	5	6	11
Лебідь	48	48	69	165
Лиска	1410	1180	1190	3780
Куручка водяна	19	22	21	62
Норець великий (чомга)	164	158	276	598
Всього	3123	2564	2914	8601

Рис. 3.8. Облік чисельності пернатої дичини станом на 1.08.2022 р.

Як видно з рис. 3.9, серед пернатої дичини у Шацькому НПП чисельно переважає лиска (43,9%), крижень (17,7%), та попелюх (12,2%). Найменш поширеними є нерозень (0,13%), широконосіка (0,30%) і свищ (0,33%).

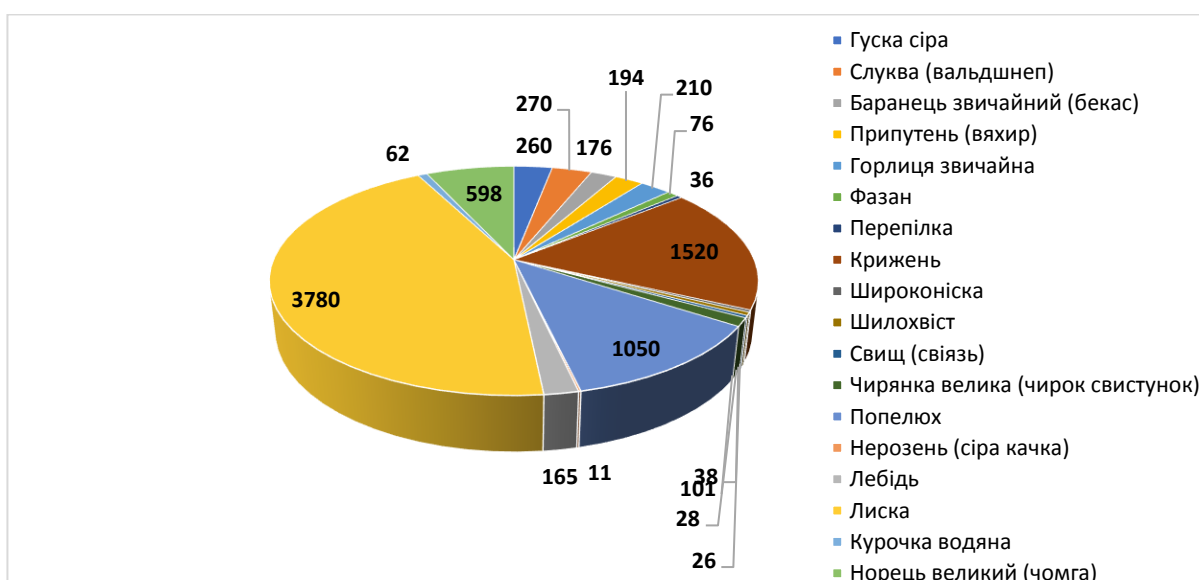

Рис. 3.9. Кількість пернатої дичини у Шацькому НПП

В угіддях Шацького НПП станом у квітні 2022 р. зафіксовано 94 особини тетерука, з них найбільше у Мельниківському лісництві (табл. 3.8). Загалом кількість самок дещо перевищує кількість самців і становить 56,4%.

Чисельність тетерука на токовищах в угіддях Шацького НПП
станом на 30.04.2022 р.

Назва лісництва	Обліковано птахів		
	всього голів	самців	самок
Світязьке	28	15	13
Пульмівське	32	14	18
Мельниківське	34	12	22
Всього	94	41	53

На рис. 3.10 можемо бачити зростання чисельності лисиці та різке зменшення кількості кабанів.

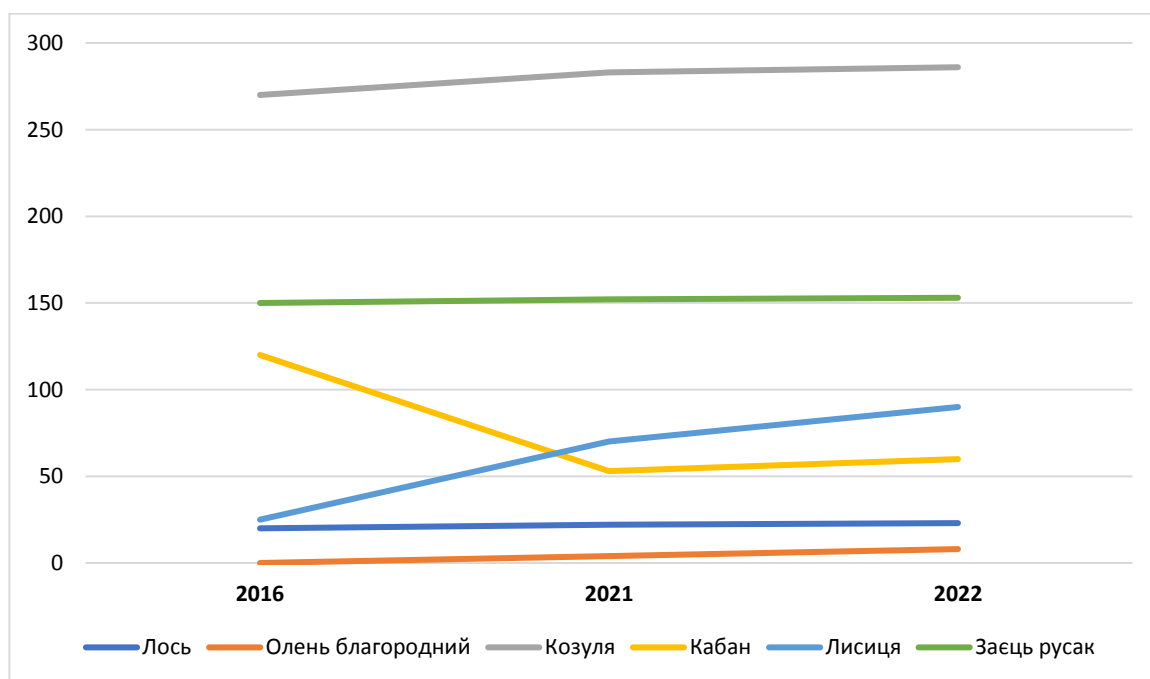

Рис. 3.10. Динаміка чисельності деяких мисливських тварин за 2016–2022 рр.

Угіддя Шацького НПП мають непогані умови для існування високого поголів'я зайця-русака. Однак на даний час чисельність та щільність даного виду знаходиться на невисокому рівні та потребує виконання ряду біотехнічних заходів.

3.2. Проведення біотехнічних заходів

Біотехнічні заходи – це різноманітні господарські роботи, спрямовані на збереження, поліпшення умов існування та розмноження, збільшення чисельності дикої фауни.

Дані підгодівлі фауни парку в зимовий період 2015 р. наведені в таблиці 3.9. Якщо прийняти, що урожайність топінамбура становить 45 т/га та урожайність зернових в середньому 5 т/га, то урожай з кормополя становить 37,5 т. Тобто сумарно для підгодівлі тварин у 2015 році було заготовлено 43,1 т кормів. Розрахунок рекомендованої кількості кормів для тварин виявив, що їм необхідно близько 62,8 т на рік (табл. 3.10). Щодо заготовлених віників з листяних порід, їх також є недостатньо: 3000 віників при розрахованій потребі 12800 шт.

Таблиця 3.9

Показники підгодівлі тварин парку взимку у 2015 р.

Види кормів	Од. вим.	Факт
Кормополя (топінамбур) та зернові	га	1,5
Сіно	т	6,0
Віники з кропиви	т.шт	3,0
Віники з листяних порід	т.шт	3,0
Кукурудза	т	6,0
Зерносуміш	т	3,0
Жолуді	т	0,6
Каштани	т	0,3
В наявності є:		
Годівниць для козуль	шт.	21
Підгодівельних площадок для кабанів	шт.	15
Водопоїв	шт.	71

Таблиця 3.10

Необхідна розрахована кількість кормів для мисливських тварин

Назва тварин	Чисельність у 2016 р., од.	Необхідна кількість кормів, кг	Чисельність у 2021 р., од.	Необхідна кількість кормів, кг
1	2	3	4	5
Олень благородний	-		8	1760

Продовження табл. 3.10

Козуля	270	31050	294	33810
Кабан	120	30000	56	14000
Заєць русак	150	1350	166	1494
Сіра куріпка	40	400	60	600
Разом	580	62800	584	51664

У 2019 р. встановлено 12 солонців та 9 годівниць для копитних, а також 8 штучних гнізд для водоплавних птахів (рис. 3.11–3.14).

Рис. 3.11. Годівниці з сіном для козуль

Рис. 3.12. Підгодівля тварин кукурудзою та снопиками із зернових

Рис. 3.13. Підгодівля тварин віниками з листяних порід та зерновими снопиками

Рис. 3.14. Облаштування солонців

Порівняно з 2015 роком ситуація дещо покращилась. Тобто сумарно для підгодівлі тварин у 2019 році було заготовлено 47,6 т кормів. Розрахунок рекомендованої кількості кормів для тварин виявив, що їм необхідно близько 51,6 т на рік. Додатково заготовили 6000 віників з кропиви та листяних порід та 3000 снопиків зернових.

Таблиця 3.11

Заготівля кормів для підгодівлі фауни парку у зимовий період

№ з/п	Корми та споруди	Од. вим.	Факт
1.	Посів кормополів (топінамбур та зернові)	га	1,5
2.	Заготівля сіна	т	3,0
3.	Заготівля віників з кропиви	т. шт	3,0
4.	Заготівля віників з листяних порід	т. шт	3,0
5.	Заготівля снопиків зернових	т. шт.	3,0
6.	Вирощування картоплі	т	3,0
7.	Закупівля зерновідходів	т	3,0
8.	Заготівля жолудів	т	0,6
9.	Заготівля каштана	т	0,3
10.	Закупівля солі-лизунця	кг	150
Біотехспоруди			
11.	Наявність годівниць	шт.	24
12.	Наявність підгодівельних майданчиків	шт.	14
13.	Наявність водопоїв	шт.	71
14.	Наявність солонців	шт	54

Біотехнічні заходи в період з 2020-2021 років проводились згідно затверджених планів біотехнічних міроприємств по парку (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

План біотехнічних заходів у Шацькому НПП за 2020–2021 рр.

№ з/п	Вид заходів	Од. виміру	2020 р.		2021 р.	
			План	Виконання	План	Виконання
1	2	3	4	5	6	7
1	Посадка кормополів (топінамбур) та зернові	га	1,5	1,5	1,5	1,5
2	Заготівля сіна	тонн	4,0	4,0	3,5	3,5
3	Заготівля снопиків зернових	т.шт.	4,0	4,0	4,0	4,0
4	Заготівля віників з кропиви	т.шт	3,0	3,0	3,5	3,5
5	Заготівля віників з листяних порід	т.шт.	3,0	3,0	3,0	3,0

Продовження табл. 3.12

1	2	3	4	5	6	7
6	Закупівля кукурудзи	тонн	0,46	0,46	0,46	6,0
7	Закупівля зерноsumіші	тонн	3,0	3,0	3,0	-
8	Заготівля жолудя	тонн	0,6	0,6	0,6	0,6
9	Заготівля каштана	тонн	0,3	0,3	0,3	0,3
10	Виготовлення солонців	шт.	14	14	15	15
11	Виготовлення годівниць для козуль	шт.	9	9	10	10
12	Закупівля солі	кг.	160	160	150	150
13	Посадка картоплі та догляд за нею	га	0,3	0,3	0,3	0,3
14	Збір врожаю картоплі	тонн	3,0	3,0	3,0	3,0
15	Виготовлення штучних гнізд для водоплавної дичини	шт.	90	90	90	90

Згідно планів біотехнічних заходів по Парку, фактична заготівля кормів відповідає плановим показникам і склала:

	2020 рік	2021 рік
сіно	4000 кг	3500 кг
віники	10000 шт.	10500 шт.
сіль	160 кг	150 кг
зернові	3460 кг	3460 кг
коренеплодів	3000 кг	

Списання кормів проводиться по мірі їх викладення, щомісячно у період підгодівлі, про що складаються відповідні акти викладки кормів.

Матеріалами мисливського впорядкування передбачено необхідність в облаштування 24 годівниці та 54 солонці. Частина годівниць та солонців згідно, планів біотехнічних заходів, щорічно поновлюється (в 2020 облаштовано – 14 солонців та 9 годівниць, в 2021 15 солонців та 10 годівниць).

План біотехнічних заходів на 2023 р. представлено в табл. 3.13.

РОЗДІЛ 4. ВИТРАТИ НА ВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Загальні витрати на ведення мисливсько-господарської діяльності у ШНПП у 2018 р. становили 1 325 400 грн., у 2019 р. – 1 263 600 грн., у 2020 р. – 1 353 400 грн., у 2021 р. – 1 395 300 грн. (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Основні показники ведення мисливського господарства за 2018-2021 рр.

Основні показники	Одиниці виміру	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6
Площа наданих у користування угідь: всього	тис. га	28,863			
з них: лісових	тис. га	14,465			
польових	тис. га	5,981			
водно-болотних	тис. га	8,417			
Проведено мисливське впорядкування угідь	тис. га	28,863			
Працює у мисливському господарстві	чол.	6	4	5	5
в тому числі: мисливствознавці	чол.	1	1	1	1
штатних егерів	чол.	5	3	4	4
Припадає угідь на 1 штатного егеря	тис. га	5,77	9,62	7,21	7,21
Загальні витрати на мисливське господарство	тис. грн.	1325,400	1263,6	1353,4	1395,3

Продовження табл. 4.1

1	2	3	4	5	6
в т.ч. на 1 тис. га	грн.	45920,4	43783,8	46890,4	48342,2
з них за рахунок держбюджету	тис. грн.	1325,400	1245	1320,497	1395,3
бюджетні кошти до загальних витрат	%	100	100	100	100
Заробітна плата працівників зайнятих у мисливському господарстві	тис. грн.	742,200	306,8	409,7	515,2
середньо місячна зарплата 1 працюючого	грн.	10309	12251	8194	8587
Витрати на охорону, відтворення тварин	тис. грн.	1325,348	18,6	18,9	1374,5
в т.ч. на 1 тис. га	грн.	45918,6	43781	655	47621,5
з них витрати на відтворення тварин, біотехнію	тис. грн.	40,000	18,6	18,9	20,8
в т.ч. на 1 тис. га	грн.	1386	644	655	720,7
Надходження від мисливського господарства	тис. грн.	-	-	-	-
в т.ч. з 1 тис. га	грн.	-	-	-	-
Надходження до витрат	%	0	0	0	0
Складено протоколів працівниками господарства	од.	2	-	3	2

Як видно з таблиці 4.2, у 2020 р. було проведено 128 рейдів, складено 3 протоколи, у 2021 р. 118 рейдів, складено 2 протоколи. Штрафні санкції склали у 2020 р. 306 грн, в 2021 р. 204 грн.

Загибелі мисливських тварин у 2020 р. не було, а у 2021 р. загинула 1 козуля у Світязькому лісництві кв. 10 вид. 25 внаслідок браконьєрства.

Нещасних випадків під час полювання у 2020-2021 рр. виявлено не було.

Загалом мисливські угіддя Шацького НПП характеризуються більш-менш задовільними захисними та кормовими властивостями.

Беручи до уваги результати обліку мисливських тварин в мисливських угіддях Шацького НПП, можна вважати цілком придатними для ведення мисливського господарства по зайцю-русаку, козулі та кабану, а по оленю необхідно виконати ряд біотехнічних заходів конструктивної дії, що потребує матеріальних витрат господарства.

Таблиця 4.2

Інформація про боротьбу з порушниками правил полювання

Складено всього протоколів на порушників правил полювання всього		Одиниці виміру	2020	2021
в т. числі, працівниками держпідприємств		од.	3	2
Районними мисливствознавцями		од.	-	-
Проведено рейдів		к-сть	128	118
Задіяні в рейдах люди		чоловіко-днів	8	8
Виявлено і знешкоджено браконьєрських петель		шт.	-	15
Затримано рушниць		од.	-	-
Протоколи направлено на розгляд органам	Лісового господарства	од.	3	2
	Мінприроди	од.	-	-
	Передано до суду	од.	-	-
Винесено постанов, всього:		од.	3	2
з них винесено попереджень		од.	-	-
Вжиті заходи	накладено штрафів на порушників	грн.	306	204
	стягнуто штрафів	грн.	306	204
	сума пред'явлених збитків	грн.	-	-
	відшкодовано збитків	грн.	-	-
	Притягнуто до відповідальності всього	чол.	3	2
	в т. ч. адміністративної	чол.	3	2
	в т. ч. кримінальної	чол.	-	-

Як видно з табл. 4.3, фонд оплати праці за 2022 р. становив 24290.6 грн.

Таблиця 4.3

Інформація про перелік заходів та засобів з охорони праці по

Шацькому НПП (тис.грн.) за 2021 рік

Забезпечення працівників спеціальним одягом, взуттям та засобами індивідуального захисту відповідно до норм, установлених законодавством про охорону праці та колективним договором або угодою (включаючи забезпечення мийними засобами та засобами, що нейтралізують небезпечну дію на організм або шкіру шкідливих речовин, у зв'язку з виконанням робіт, які не виключають можливості забруднення цими речовинами)	78.55	78.55
Забезпечення працівників, зайнятих на роботах з важкими та шкідливими умовами праці, лікувально-профілактичним харчуванням, молоком чи рівноцінними харчовими продуктами, а також газованою солоною водою відповідно до Кодексу законів про працю України, Закону України "Про охорону праці" та колективного договору або угоди		0
Проведення попереднього (під час прийняття на роботу) та періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року		0
ВСЬОГО	78.55	78.55
% від фонду оплати праці минулого року		0.32
Фонд оплати праці за 12 місяців 2022 року	24290.6	24290.6

РОЗДІЛ 5. ОХОРОНА ПРАЦІ

Охорону праці в Шацькому НПП організовано згідно з вимогами законодавства України з охорони праці, нормативних актів і інструкцій з охорони праці (табл. 5.1–5.3).

Таблиця 5.1

Стан умов і безпеки праці

	Загальна кількість	Чисельність працюючих по гр. I			
		Всього	із них		
			робітники	жінки	неповнолітні
Наявність машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, усього	63	49	29		
з них:					
не відповідають нормативним актам про охорону праці					
вичерпали передбачений паспорт ресурсу роботи					
мають сертифікат					
Кількість технологічних процесів, усього	5	29	29		
з них:					
не відповідають вимогам нормативних актів про охорону праці					
мають сертифікат					
Кількість будівель та споруд, усього	11	17	15	2	
з них:					
не пройшли капітального ремонту відповідно до нормативних актів					
технічний стан яких не відповідає будівельним нормам і правилам					
знаходяться у аварійному стані					
Працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам					
з них:					
під впливом підвищеного рівня неіонізуючих випромінювань					
іонізуючих випромінювань					
біологічних факторів					

Таблиця 5.2

Забезпечення засобів індивідуального захисту

А	Згідно з нормами	Фактично
	1	2
Чисельність працюючих, яким видаються безкоштовно засоби індивідуального захисту, усього	25	25
з них:		
спецодяг	25	25
спецвзуття		
захисні щитки	1	1
захисні окуляри	3	3
запобіжні пояси		
захисні каски	25	25
респіратори		
протигази		
діелектричні рукавиці		
навушники (протиушні вкладиші)		

Таблиця 5.3

Санітарно-побутове забезпечення

Загальна площа санітарно-побутових приміщень (м ²)	Згідно з нормами		Фактично	
з них:				
гардеробні (м ²) кількість місць для роздягання				
душові (м ²) кількість місць				
умивальники (м ²) кількість кранів	4	8	4	8
убиральні (м ²) кількість санітарних приладів	3	8	3	8
приміщення для сушіння спецодягу (м ²)				
кімнати особистої гігієни жінок (м ²) приладів	4	8	4	8

ВИСНОВКИ

1. Мисливські угіддя Шацького НПП можна вважати цілком придатними для ведення мисливського господарства по зайцю-русаку, козулі та кабану.

2. Угіддя Шацького НПП мають непогані умови для існування високого поголів'я зайця-русака. Однак на даний час чисельність та щільність даного виду знаходиться на невисокому рівні та потребує виконання ряду біотехнічних заходів. Популяції зайця-русака відрізняються дуже високим репродуктивним потенціалом. Основними факторами, що негативно впливають на динаміку чисельності зайця-русака є надмірне локальне вилучення в процесі полювання, браконьєрство та наявність в угіддях хижаків та бродячих собак.

3. Ведення господарства по козулі потребує постійної боротьби з вовком, лисицею та бродячими собаками, які спричиняють великі втрати поголів'я цього виду, винищуючи молодняк.

4. При інтенсивній підгодівлі кабана розмір допустимої щільності цього виду визначається фінансовими можливостями господарства по зимовій підгодівлі. Там, де кабан може завдавати збитків сільському господарству його щільність не повинна перевищувати норми 1–5 особин на 1000 га при статевому співвідношенні в стаді 3:1 на користь самців.

5. З метою збільшення чисельності місцевої популяції лося необхідне виконання комплексу біотехнічних (забезпечення мінеральної підгодівлі, звалювання верб та осик тощо) та санітарно-профілактичних заходів, а також моніторингових досліджень (стан кормової бази, раціон живлення, інвазивні захворювання, статево-вікова структура популяції тощо).

6. Особливу увагу треба приділяти біотехнічним заходам для збереження ресурсів мисливських тварин на досягнутому рівні. Терміни викладки кормів у роки з пересічними кліматичними умовами потрібно приурочити на кінець зими-початок весни. В екстремальні періоди, після

сильних снігопадів і особливо під час ожеледі, підгодівлю слід розпочинати негайно. За останні п'ять років ситуація з біотехнічними заходами у ШНПП значно покращилась, що проявляється в кількості заготовлених кормів, а також в їх асортименті (заготівля жолудів, каштанів та ін.).

7. Перспективним вважаємо штучне розведення дичини (гуски сірої, куріпки сірої, нутрії тощо), розвиток трофейного полювання, що є ознакою розвинутого мисливського господарства, залучення мисливських собак при полюванні для зменшення втрат дичини та підвищення ефективності і привабливості полювання, що є ознакою культури ведення мисливського господарства.

8. За 2020-2021 рр. було проведено 246 рейдів та виявлено п'ять порушень правил полювання. Загибелі мисливських тварин у 2020 р. не було, а у 2021 р. загинула 1 козуля у Світязькому лісництві кв. 10 вид. 25 внаслідок браконьєрства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко В. Д. Про сучасний стан і тенденції розвитку мисливського господарства України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 80-річчю з дня народження П.С. Пастернака. Івано-Франківськ : Вид-во "Екор", 2005. С. 69–71.
2. Булахов В. Л., Пахомов О. Є. Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Ссавці (Mammalia). Д.: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2006. 356 с.
3. Гонта О., Музика В. Європейський досвід ведення мисливського господарства: перспективи для України. Проблеми і перспективи економіки та управління №3 (19), 2019. С. 113–125.
4. Дёжкин В. В. Охота и охотничье хозяйство мира: Справочное пособие. М : Лесн. пром-сть, 1983. 368 с.
5. Делеган І. С., Делеган І. І. Біологія лісових птахів і звірів: навч. посіб / Львів.: Поллі, 2005. 600 с.
6. Делеган І. С., Делеган І. І. Особливості організації ведення мисливського господарства у Словаччині. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24. С. 52–57.
7. Дзедзиц Р., Блашчик Я., Валенда Л. Функционирование охотничьего хозяйства в Польше. Современные проблемы охотоведения и сохранения биоразнообразия: материалы Международной научно-практической конференции. Минск: БГТУ, 2017. С. 87–89.
8. Закон України «Про мисливське господарство та полювання». Відомості Верховної Ради України. 2000. № 18. Ст. 132 від 20.02.2000 р.
9. Закон України «Про тваринний світ». Відомості Верховної Ради України. 2002. № 14, ст. 97
10. Зміна чисельності та антропогенне навантаження на оленячих і псових тварин в Україні. В. І. Домніч, І. О. Смирнова, А. В. Домніч та ін. Науковий вісник НЛТУ України. Львів. 2010. Вип. 20.5. С. 8–19.

11. Літопис природи. Книга 14. 2001 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2002 р. 150 с.
12. Літопис природи. Книга 19. 2006 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2007 р. 137 с.
13. Літопис природи. Книга 21. 2008 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2009 р. 129 с.
14. Літопис природи. Книга 22. 2009 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2010 р. 130 с.
15. Літопис природи. Книга 23. 2010 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2011 р. 180 с.
16. Літопис природи. Книга 24. 2011 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2012 р. 144 с.
17. Літопис природи. Книга 25. 2012 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2013 р. 273 с.
18. Літопис природи. Книга 26. 2013 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2014 р. 149 с.
19. Літопис природи. Книга 27. 2014 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2015 р. 150 с.
20. Літопис природи. Книга 28. 2015 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2016 р. 141 с.

21. Літопис природи. Книга 30. 2017 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2018 р. 163 с.
22. Літопис природи. Книга 32. 2019 рік. Державний комітет лісового господарства України. Шацький національний природний парк. С. Світязь, 2020 р. 156 с.
23. Мисливствознавство: Навч. посібник / Бондаренко В. Д., Делеган І.В., Татаринів К. А. та ін.; Відп.ред. В. Д. Бондаренко. К.: НМК ВО, 1993. 200 с.
24. Настанова з упорядкування мисливських угідь. Київ: Урожай, 2002. 113 с.
25. Новиков Р. Ключ до успіху. Лісовий і мисливський журнал : зб. наук. праць. 2015. № 5. С. 32–33.
26. Новицький Р.О. Мисливствознавство. Методичні вказівки для студентів біологічних спеціальностей університету. К.: ДНУ ім. Олеся Гончара, 2009. 30 с.
27. Новицький Р. О., Домніч В. І. Основи мисливствознавства: Навч. посібник. Д.: Артлогос, 2011. 72 с.
28. Новицький Р. О., Домніч В. І. Основи мисливствознавства: Навч. посібник. Д.: Артлогос, 2011. 72 с.
29. Нормативно-справочные материалы для таксации лесов Украины и Молдавии. К.: Урожай, 1987. 559 с.
30. Петриченко В. В., Лебедева Н. І., Карташова Я. М. Типологія мисливських угідь. Навчальний посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2009. 110 с.
31. Петриченко В. В., Лебедева Н. І., Карташова Я. М. Типологія мисливських угідь. Навчальний посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2009. 110 с.
32. Потіш Л. А., Роман В. І. Методичні вказівки для виконання практичних робіт із дисципліни «Основи мисливствознавства». Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 32 с.

33. Потіш Л. А., Роман В. І. Методичні вказівки для виконання практичних робіт із дисципліни «Основи мисливствознавства». Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 32 с.

34. Проект організації території, охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об'єктів Шацького національного природного парку. Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України. Науковий центр досліджень з проблем заповідної справи (Державна ліцензія на виконання спеціальних видів робіт у проектуванні та будівництві УК №01445). Київ. 1999. 130 с.

35. Хоєцький П. Б., Похалюк О. М. Мисливське господарство країн Європи. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.8. С. 42–52.

ДОДАТКИ

Додаток А
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до звіту про ведення мисливського господарства
за 2021 рік
по Шацькому національному природному парку

1. Економічні показники:

1.1 Загальні витрати на ведення мисливсько-господарської діяльності	грн.	1395300
1.2. Загальні надходження від мисливсько-господарської діяльності - , всього в тому числі від:	грн.	-
Реалізації відстрільних карток на хутрових звірів	грн.	-
Реалізації відстрільних карток на пернату дичину	грн.	-
Надходження від реалізації ліцензій, всього, з них:	грн.	-
<i>- реалізації ліцензій (бланків)</i>	грн.	-
<i>- реалізації м'яса диких копитних тварин</i>	грн.	-
<i>- послуги під час полювання(егерської служби, тощо)</i>	грн.	-
іноземного туризму	грн.	-
спонсорської допомоги	грн.	-
надання послуг населенню (автотракторні послуги, проживання в будинку мисливця, тощо)	грн.	-
інші надходження (торгівля, реалізація лишків кормів, тощо)	грн.	-

2. Інформація про боротьбу з порушниками правил полювання за 2021 рік.

Складено всього протоколів на порушників правил полювання всього		одиниць	2
в т. числі, працівниками держпідприємств		одиниць	2
Районними мисливствознавцями		одиниць	-
Проведено рейдів з охорони державного мисливського фонду		кількість	118
Задіяно в рейдах людей		чоловіко-днів	8
Виявлено і знешкоджено браконьєрських петель		штук	15
Протоколи направлено на розгляд органам	<i>Лісового господарства</i>	одиниць	2
	<i>Міндовкілля</i>	одиниць	-
	<i>Передано до суду</i>	одиниць	-
Винесено постанов, всього:		одиниць	2
<i>з них винесено попереджень</i>		одиниць	-
Вжиті заходи	<i>накладено штрафів на порушників</i>	грн.	204
	<i>стягнуто штрафів</i>	грн.	204
	<i>сума пред'явлених збитків</i>	грн.	-
	<i>відшкодовано збитків</i>	грн.	-
	<i>Притягнуто до відповідальності всього</i>	чоловік	2
	<i>в т. ч. адміністративної</i>	чоловік	2
	<i>в т.ч. кримінальної</i>	чоловік	-

2. Інформація про профілактику та боротьбу з африканською чумою свиней у 2021 році

Площа угідь, га	Чисельність дикого кабана на 01.03.2021	Добуто всього:	в тому числі			Виявлено загиблих тварин	Направлено проб на аналіз	Підтверджено захворювання на АЧС
			діагностичний відстріл	полювання згідно лімітів	депопуляція згідно рішень ДНПК			
28863	56	-	-	-	-	-	-	-

4. Інформація про профілактику та боротьбу зі сказом

Вид тварин	Чисельність, голів	Добуто, голів	Проведено досліджень	Виявлено випадків захворювання
Вовк	6	-	-	-
Лисиця	89	-	-	-
Єнотовидний собака	26	-	-	-
Собаки	х	-	-	-
Коти	х	-	-	-
Інші	х	-	-	-

5. Основні показники ведення мисливського господарства за 2019-2021 роки:

Основні показники	Одиниці виміру	2019	2020	2021
Площа наданих у користування угідь: всього	тис. га	28.863	28.863	28.863
з них: лісових	тис. га	14.465	14.465	14.465
польових	тис. га	5.981	5.981	5.981
водно-болотних	тис. га	8.417	8.417	8.417
Проведено мисливське впорядкування угідь	тис. га	28.863	28.863	28.863
Працює у мисливському господарстві	чол.	4	5	5
в тому числі: мисливствознавці	чол.	1	1	1
штатних егерів	чол.	3	4	4
Припадає угідь на 1 штатного егеря	тис. га	9,62	7,21	7,21
Загальні витрати на мисливське господарство	тис. грн.	1263,6	1353,4	1395,3
в т.ч. на 1 тис. га	грн.	43783,8	46890,4	48342,2
з них за рахунок держбюджету	тис. грн.	1245	1320,497	1395,3
бюджетні кошти до загальних витрат	%	100	100	100
Заробітна плата працівників зайнятих у мисливському господарстві	тис. грн.	306,8	409,7	515,2
середньо місячна зарплата 1 працюючого	грн.	12251	8194	8587
Витрати на охорону, відтворення тварин	тис. грн.	18,6	18,9	1374,5
в т.ч. на 1 тис. га	грн.	43781	655	47621,5
з них витрати на відтворення тварин, біотехнію	тис. грн.	18,6	18,9	20,8
в т.ч. на 1 тис. га	грн.	644	655	720,7
Надходження від мисливського господарства	тис. грн.	-	-	-
в т.ч. з 1 тис. га	грн.	-	-	-
Надходження до витрат	%	0	0	0
Складено протоколів працівниками господарства	од.	-	3	2

6. Інформацію про користувача мисливських угідь:

Повне найменування	Шацький національний природний парк
Скорочене найменування	ШНПП
Код ЄДРПОУ	02139363
Юридична адреса	44021 Волинська обл., Ковельський р-н, с. Світязь вул. Жовтнева 61.
Поштова адреса	44021 Волинська обл., Ковельський р-н, с. Світязь вул. Жовтнева 61.
ПІБ керівника	Христецька Марія Володимирівна
Телефон	(03355) 29-5-15
Електронна адреса, сайт	shnpp.park@gmail.com , http://shpark.com.ua
№ та дата рішення облради про надання в користування мисливських угідь	№6/26 від 14.07.2016
Площа угідь, га	28863
<i>в т.ч. лісові, га</i>	14465
<i>польові, га</i>	5981
<i>водно-болотні, га</i>	8417
Адміністративний район розміщення угідь (площа по районах)	Ковельський район, площа 28863 га
Опис меж згідно рішення обласної ради	<p>1. Шацький національний природний парк:</p> <p>1) Пульмівське лісництво (кв. 1-43) – 7088 га, в т.ч. водно-болотні 4 183 га;</p> <p>2) Мельниківське лісництво (кв. 1-60) – 6991 га, в т.ч. водно-болотні 1 894 га;</p> <p>3) Світязьке лісництво (кв. 1-49) – 6777 га, в т.ч. водно-болотні 2 340 га;</p> <p>4) лісові масиви, передані у постійне користування:</p> <ul style="list-style-type: none"> - у межах Шацької селищної ради – 891,5 га, - у межах Пульмівської сілької ради – 737,3 га, - у межах Світязької сільської ради – 397, 2 га. <p>2. Землі запасу та резерву Шацької селищної, Пульмівської, Світязької, Піщанської сільських рад, що не надані у власність та користування - 5981 га.</p>
Посилання на ресурс чи сканована копія рішення обласної ради	http://volynrada.gov.ua/session/6/26-0
Договір про умови ведення мисливського господарства (номер, дата, термін дії)	Договір від 05.08.2016 термін дії 25 років
Всього закріплено держлісфонду, як угіддя, га:	28863
з них, на території лісового фонду підприємств ОУЛМГ, га:	-

7. Вольєрне розведення, відлов, розселення тварин у 2021 році

Вид тварин	Площа вольєру, га	Чисельність основного поголів'я, голів	Діловий вихід молодняка, голів	Витрати на утримання, грн.	Реалізовано голів	На суму, грн.
-	-	-	-	-	-	-

Вид тварин	Кількість голів	Місце розселення тварин (повна назва користувача угідь, урочище, район)	Походження розселених тварин (місце закупівлі, відловлено в мисливських угіддях, вольєрне розведення, тощо)
-	-	-	-

8. Впорядкування мисливських угідь

Дата виготовлення впорядкування	Виконавець	Дата проведення авторського нагляду, внесення змін	Закінчення терміну впорядкування
07.08.2018	ПП“Науково-виробнича проектна група “Мисливтехпроект”		2043 рік

9. Оптимальна чисельність основних видів диких тварин (по всіх видах тварин, на які згідно матеріалів діючого мисливського впорядкування розрахована оптимальна чисельність)

лось		олень європейський		олень плямистий		козуля		кабан		заєць русак	
Площа станцій, тис. га	Оптимальна чисельність, голів	Площа станцій, тис. га	Оптимальна чисельність, голів	Площа станцій, тис. га	Оптимальна чисельність, голів	Площа станцій, тис. га	Оптимальна чисельність, голів	Площа станцій, тис. га	Оптимальна чисельність, голів	Площа станцій, тис. га	Оптимальна чисельність, голів
22,4	78	22,5	101	22,5	212	22,5	394	22,5	94	22,5	564

10. Дані про чисельність мисливських тварин та їх добування

№ п/п	Назва виду мисливських тварин	Кількість мисливських тварин	Кількість добутих (вилучених) мисливських тварин	№ п/п	Назва виду мисливських тварин	Кількість мисливських тварин	Кількість добутих (вилучених) мисливських тварин
	Копитні тварини (разом)	380			Хутрові звірі (разом)	804	
1	зубр			1	заєць-русак	166	
2	лось	22		2	кріль дикий		
3	олень благородний	8		3	білка	166	
4	олень плямистий			4	ондатра	174	

5	лань			5	бобер	111	
6	козуля	294		6	бабак		
7	муфлон			7	лисиця	89	
8	кабан	56		8	вовк	6	
	Перната дичина (разом)	8881		9	єнотовидний собака	26	
1	гуси	262		10	норка європейська		
2	кулики	449		11	норка американська		
3	голуби	408		12	борсук	4	
4	фазани			13	видра	8	
5	сіра куріпка	60		14	куниця кам'яна	24	
6	перепілка	32		15	куниця лісова	30	
7	глухар			16	тхір лісовий		
8	тетерук	93		17	кіт лісовий		
9	рябчик	36		18	рись		
10	качка	2959		19	ведмідь бурий		
11	лебідь	164		20	горностай		
12	лиска	3766		21	шакал		
13	Курочка водяна	60					
14	Норець великий (чомга)	592					

11. Дані про загибель мисливських тварин:

Вид тварин	Адміністративний район	Дата, час	Місце знаходження (вид, квартал,)	Причина загибелі (дорожньо-транспортна пригода, хвороба, браконьєрство, погодні умови, хижаки, інше)	Посилання на інформаційні ресурси
Козуля	Ковельський	19.11.2021	Світязьке лісництво кв. 10 вид.25	браконьєрство	https://lisvolyn.gov.ua/?p=58825

12. Нещасні випадки під час полювання

Адміністративний район	Дата, час	Місце	Короткий опис нещасного випадку	Посилання на інформаційні ресурси
-	-	-	-	-

	<i>Олень плямистий</i>	<i>Козуля</i>	⁶⁵ <i>Кабан</i>
Ліміт сезону 2021 / 2022 років, голів			
Отримано бланків ліцензій на сезон 2021/2022 років, штук	-	-	-
Всього використано бланків ліцензій на протязі року, штук, з них:	-	-	-
<i>мисливський сезон 2020-2021 року (січень –лютий 2021 рік), штук</i>	-	x	-
<i>мисливський сезон 2021-2022 років (з травня –по 31 грудня 2021 року, штук</i>	-	-	-
Всього добуто на протязі року, голів, з них:	-	-	-
<i>мисливський сезон 2020-2021 року (січень –лютий 2021 рік), голів</i>	-	x	-
<i>мисливський сезон 2021-2022 років (з травня –по 31 грудня 2021 року, голів</i>	-	-	-

13. Інформація про використання бланків ліцензій за 2021 рік

14. Інформація щодо плати за користування мисливськими угіддями:

Користувач мисливських угідь	Державне підприємство	Площа угідь державного лісового фонду, які використовуються в якості мисливських угідь,га	Плата за користування			
			Площа, за яку платиться сплата,га	Розмір плата за користування визначений договором, грн.	Сплачена сума, грн.	Середня плата за 1 га, грн.
-	-	-	-	-	-	-